

خاطره‌انگیزترین قاب‌ها؛ از کاخ گلستان تا شهرک اکباتان

ترویج اصل ۴ ترومن با یک سینمای کوچک

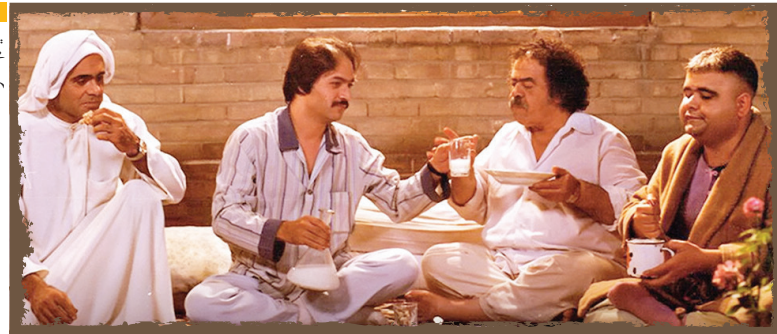
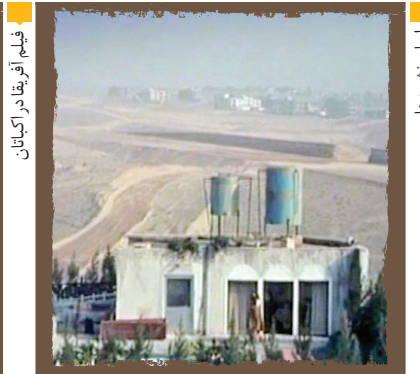

موضوع: سینمای سیار در تهران
موقعیت: مدارس تهران همچون مدرسه البرز، افتتاحیه، اقدسیه و ساختمان اصل ترومن در خیابان آبان و طالقانی

سینمای سیار یا همان سینمای دوره‌گرد در تاریخ سینمای تهران اهمیت ویژه‌ای دارد؛ سینمایی که با دستگاه نمایش فیلم قابل حمل و دور از سالن نمایش و مکانی ثابت شناخته می‌شود. سینمای سیار در تهران که بعد از آن که در کشور مورد استفاده قرار گرفت بیشتر الگویی برای تبلیغات و اهداف سیاسی بود و مهم‌ترین وسیله برای اهداف آموزشی، ترویجی، علمی و دینی کشورهای استعمارگر شد.

نصرالله حدادی، تهران‌پژوه، در این باره می‌گوید: «زمانی که بحث اصل ۴ ترومن در ایران مطرح شد نمایش فیلم با موضوع تربیت و آموزش در مکان‌های عمومی رایج شد.»
آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم سعی کرد توهم رهبری جهان را به حقیقت تبدیل کند. هری ترومن، رئیس‌جمهور وقت آمریکا، در آن دوران نسخه پیشرفته آمریکایی کشورهای جهان سومی را صادر کرد؛ نسخه‌ای که براساس کمک‌های فنی، اقتصادی و نظامی تدوین و اجرا شد. این برنامه با عنوان اصل ۴ ترومن در ایران رواج یافت و ۲ ساختمان در تهران به پیشبرد اهداف این اصل اختصاص یافت؛ ساختمانی در خیابان آبان و دیگری در تخت جمشید آن زمان و طالقانی امروز به ساختمان‌های اصل ۴ ترومن شناخته شدند. حدادی درباره ارتباط این موضوع و سینمای سیار می‌گوید: «یکی از مهم‌ترین ابزار این اصل استفاده از سینما برای آموزش بود و از این طریق اهداف سیاسی خود را تبلیغ می‌کردند. هدف اصلی تغییر نوع غذا و سبک زندگی در ایران بود. مثلاً فیلمی به صورت سیار در مکان‌های عمومی به نمایش درمی‌آمد که به تبلیغ مستراح‌های مدرن می‌پرداخت. یا مثلاً فیلم مبارزه با مالاریا یا اینکه چگونه مرغ ماشینی پرورش دهیم. این فیلم‌ها با پروژکتورهای کوچک به نمایش درمی‌آمدند.»

این نمایش‌های آموزشی در مدارس به‌طور ویژه و به درخواست مدیران مدرسه پخش می‌شد. برای مثال در مدرسه البرز، مدرسه افتتاحیه تهران و مدرسه اقدسیه فیلم‌هایی که جنبه آموزشی داشت اکران می‌شد. سیدمحمدعلی جمال‌زاده، نویسنده معروف تهرانی، در یکی از خاطراتش درباره مدرسه اقدسیه تهران می‌نویسد: «آقای رئیس‌العلماء مدیر مدرسه با پدرم دوست بود و برای نخستین بار فیلم برای شاگردان جوان نشان می‌داد و پدرم جمعی از روشنفکران را دعوت کرده بود. خیلی خیلی مختصر و کوتاه بود و طفلی را نشان می‌داد که در دست به آداب غذا خوردن عمل نمی‌کرد و دستش را در دماغش می‌کرد و خوراک را در دست نمی‌جوید و آقای رئیس‌العلماء رئیس مدرسه ایستاده بود و در تاریکی نطق می‌کرد و به بچه‌ها گفت: «ببینید چقدر زشت است که طفل انگشت در دماغ کند!» و فیلم پایان یافت. همین و همین!»

مهرانگیز کامبیز در محله عودلاجان فیلمبرداری شد. همچنین می‌توان به فیلمبرداری بخش‌هایی از سریال «روزگار غریب» در خانه ادیب‌الممالک فراهانی در منطقه ۲۱ و فیلم «خانه پدری» در خانه مومنتن الاطبار در عودلاجان اشاره کرد. در این میان نباید از کاخ گلستان هم غافل شد که از جمله نخستین لوکیشن‌های فیلم‌های ایرانی بود و سریال معروف «امیرکبیر» هم آنجا ضبط شد.

شهرک اکباتان نیز در غرب تهران به واسطه نوع معماری مدرن و خاصش همیشه مورد توجه کارگردان‌ها بوده است؛ فیلم «دشمنان» علی درخنده، فیلم‌ها و سریال «آفریقا»، «سیزده» و «قورباغه» هومن سیدی و فیلمی به نام «اکباتان» به کارگردانی مهرشاد کارخانی نیز در این شهرک ساخته شدند.

در حال حاضر در اختیار میراث فرهنگی است. داریوش مؤدبیان، کارگردان و بازیگر، درباره لوکیشن‌های تهران می‌گوید: «نور و لوکیشن مناسب از مهم‌ترین فاکتورهای فیلمبرداری و موفقیت فیلم است. در گذشته فیلمبرداری در فضاهای داخلی خانه سخت بود و چون نور مناسبی وجود نداشت از این‌رو فضای بیرونی را در باغ‌ها و حیاط می‌گرفتند و برای فضای داخلی اغلب لوکیشن‌تئاتری می‌ساختند. اگر دقت کرده باشید، حیاط در لوکیشن فیلم‌های قدیمی نقش مهمی دارد. خانه‌های تاریخی تهران هم بهترین گزینه برای این موضوع بود.»

از معروف‌ترین لوکیشن‌های تهران می‌توان به کافه تمدن در لاله‌زار و کافه لقانطه به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین کافه‌های تهران اشاره کرد. سریال «پدرسالار» در خانه

موضوع: لوکیشن‌های معروف تهران
موقعیت: خیابان لاله‌زار، محله عودلاجان، ولنجک، شهرک اکباتان و...

تهران را باید پایتخت لوکیشن فیلم‌های به‌یادماندنی تاریخ ایران بنامیم؛ خانه‌های تاریخی و آپارتمان‌هایی که قصه فیلم‌های معروف آنجا شکل گرفته و همه آن‌ها صحنه‌ها بر خاطر مخاطب ماندگار شده‌اند. از میان کارگردان‌های معروف ایرانی، علی حاتمی علاقه خاصی به تهران داشت و اغلب لوکیشن فیلم‌هایش نیز در پایتخت انتخاب می‌شد. او برای ساخت سریال «هزاردستان» لوکیشن تهران قدیم را ساخت و انتخابش برای «مادر» خانه‌های در خیابان شیخ هادی بود که تأثیرگذاری فیلم و اصالت آن را چند برابر کرد. خانه متعلق به محمد ساعد مراغه‌ای، ملقب به ساعدالوزراء، سیاستمدار ایرانی بود که بعدها امیر اصلان افشار، سفیر ایران در ترکیه آن را خرید. مرحوم داریوش مهرجویی نیز لوکیشن‌های ماندگاری از فیلم‌هایش به جای گذاشت. «ایلا» معروف مهرجویی در محله ولنجک در یک خانه‌باغ فیلمبرداری شد؛ خانه‌ای با الگوی معماری ایرانی که مهوش عالمی و یک معمار ایتالیایی آن را طراحی کردند. فیلم دیگر مهرجویی با نام «آچارنشینان» لوکیشن معروفی نداشت. جایی در زمین‌های خاکی غرب تهران، در محدوده سعادت‌آباد امروزی ساخته شده است. مهرجویی فیلم «مهمان مامان» را نیز در یک خانه تاریخی ساخت؛ خانه‌ای با معماری غنی دوران صفویه و قاجار که

رونمایی از بندباز و قیصر در سینماهای لاکچری

موضوع: سینماهای مولن‌روز
موقعیت: جاده قدیم شمیران، لاله‌زار، خیابان استانبول، اسکندری و چهارراه ولیعصر (عج)

نام گروه سینماهای مولن‌روز در تهران با سینما مولن‌روز (سروش فعلی) در جاده قدیم شمیران و خیابان شریعتی امروز گره خورده است. وجه تمایز این سینما نسبت به سایر سینماها نمایش فیلم‌های رنگی بود. به گفته مهرشاد کاظمی، تهران‌پژوه، واژه «مولن‌روز» یک اصطلاح فرانسوی به معنای «آسیاب بادی سرخ» است. او با توضیح درباره نخستین سینمای مولن‌روز تهران و فیلم به نمایش در آمده در آن می‌گوید: «۲۴ مهر سال ۱۳۳۵ نخستین سینمای مولن‌روز تهران (سینما سروش فعلی) به همت برداران اخوان و با طراحی حیدر غیبی با نمایش فیلم «بندباز» افتتاح شد. این سینما برای اهالی پایتخت‌نشین آن زمان که تعداد تفریحات محدودی داشتند، یک اتفاق بزرگ و جالب محسوب می‌شد. سر در سینما سروش تصویر یک آسیاب بادی با لامپ‌های رنگی بود و بسیاری به عشق تماشای حرکت همین لامپ‌ها و روشن و خاموش شدن چراغ‌های رنگی راهی جاده شمیران و سینما سروش می‌شدند.»

سالن‌ها به روزهای میان‌سال و فرسودگی رسیده بودند و نیازمند نوسازی و ارائه خدمات بهینه به تماشاچیان بودند. اما تماشای فیلم در سینماهایی تازه تأسیس شهر حکایتی دیگر داشت، در واقع سالن این سینماها از لحاظ ارائه خدمات به مخاطبان مانند صندلی، سیستم تهویه، صدا و... به اصطلاح امروزی‌ها لاکچری محسوب می‌شد. این تهران‌پژوه همچنین از دیگر سینماهای گروه مولن‌روز تهران قدیم یاد می‌کند: «سینما برلیان در خیابان استانبول، سینما اسکندر در خیابان اسکندری، سینما مهتاب در چهارراه ولیعصر (عج) و سینما کریستال در

لاله‌زار جزو گروه سینماهای مولن‌روز تهران بودند. در این سینماها فیلم‌های کمپانی‌های پارامونت و یونایتد آر‌تی‌ست با زبان اصلی نمایش داده می‌شد تا اینکه در کنار سینما مولن‌روز، استودیو مولن‌روز راه‌اندازی شد و فیلم‌ها برای اکران دوبله شدند. بنا بر تعریف مهرشاد کاظمی، سینماهای مولن‌روز در سال‌های نخست فعالیت‌شان فقط فیلم‌های خارجی و هالیوودی را نمایش می‌دادند، تا اینکه در سال ۱۳۴۸ فیلم سینمایی «قیصر» از مسعود کیمیایی این قاعده را تغییر داد و با نمایش این فیلم در سینماهای مولن‌روز پای فیلم‌های ایرانی هم به این سینما باز شد.